

Майгур Михайло Олександрович – ад'юнкт кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ ЗА РЕАБІЛІТУЮЧИМИ ПІДСТАВАМИ

Здійснено аналіз реабілітуючих підстав закриття кримінальної справи. Розглянуто структуру постанови про закриття кримінальної справи. Запропоновано зміни до кримінально-процесуального закону України та проекту Кримінально-процесуального кодексу України.

Ключові слова: реабілітуючі підстави; закриття кримінальної справи; пред'явлення обвинувачення; недоведеність участі обвинуваченого; кримінальне переслідування; алібі; відсутність події злочину; відсутність складу злочину.

Осуществлен анализ реабилитирующих оснований прекращения уголовного дела. Рассмотрена структура постановления о прекращении уголовного дела. Предложены изменения к уголовно-процессуальному закону Украины и проекту Уголовно-процессуального кодекса Украины.

Ключевые слова: реабилитирующие основания; прекращение уголовного дела; предъявление обвинения; недоказанность участия обвиняемого; уголовное преследование; алиби; отсутствие события преступления; отсутствие состава преступления.

It is analyzed the rehabilitating grounds of closing the criminal case in this article. It is described the structure of the determination of closing the criminal case. It is also proposed the changes of the Criminal Procedure Law of Ukraine and the project of the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Keywords: the rehabilitating the grounds; the cancellation of the criminal case; indictment; failure to prove the participation of the accused; the prosecution; the alibi; the absence of a crime; the lack of corpus delicti.

Реформування кримінально-процесуального законодавства України набуло якісно нового значення після прийняття 1996 року Конституції України.

За останні роки зроблено суттєві кроки на шляху реалізації ідеї правової держави у сфері кримінального судочинства. Серед значних досягнень слід зазначити зміцнення гарантії недоторканності особи, житла та особистого життя, створення апеляційних судів, підвищення ролі суду тощо.

Однак унесення змін до кримінально-процесуального законодавства України по суті не вирішило всіх проблем.

Тому логічним завершенням цього етапу реформування кримінально-процесуального законодавства України має стати прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу (КПК) України, робота над підготовкою якого ведеться досить тривалий час. На наш погляд, у проєкті КПК України (реєстраційний № 1233) від 13 грудня 2007 року є спірні положення, що потребують обговорення.

Проблеми закриття кримінальної справи на досудовому слідстві постійно перебувають у полі зору науковців. До цієї проблеми зверталось у своїх роботах багато відомих юристів, у тому числі і вітчизняні вчені А. Я. Дубинський, М. М. Михеєнко, П. П. Михайленко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко та ін.

У кримінально-процесуальній літературі підстави до закриття кримінальної справи класифікують за різними ознаками.

Так, М. С. Строгович поділяв усі підстави на такі, що тягнуть за собою закриття справи обов'язково й ті, що дають право закрити справу [1, с. 168].

Водночас А. Я. Дубинський систематизував підстави, ураховуючи ті безпосередні причини, які зумовлюють закриття розпочатого провадження [2].

М. М. Михеєнко, В. Т. Нор та В. П. Шибіко всі підстави до закриття справи поділяють на реабілітуючі та нереабілітуючі [3].

На нашу думку, найбільш доцільно систематизувати підстави залежно від становища особи під час закінчення провадження у кримінальній справі, що має досить суттєве практичне значення.

У зв'язку з цим, найчастіше підстави до закриття кримінальної справи поділяють на реабілітуючі та nereабілітуючі, але в юридичній літературі відсутня єдина позиція щодо визначення їх кола. Іноді виокремлюють ще третю групу – формально-процесуальні підстави. Це підстави, що тягнуть за собою відмову в порушенні кримінальної справи з огляду на наявність рішень щодо певного факту, які набули юридичної сили, чи відсутності волевиявлення певних учасників процесу, за умови що за законом справа порушується лише за наявності такого волевиявлення. Наприклад, відсутності скарги потерпілого про притягнення винного до кримінальної відповідальності у справах, віднесених до справ приватного обвинувачення. Тут відмова в порушенні справи має місце через відсутність скарги потерпілого, якщо справа підлягає порушенню тільки за його скаргою, або за примиренням потерпілого з обвинуваченим за такою категорією справ (п. 6 ст. 6 КПК України).

Прийнято вважати, що реабілітуючі підстави – це такі, відповідно до яких особа визнається невинною у вчиненні злочину, повністю добропорядною та реабілітованою: відсутність події злочину; відсутність складу злочину, недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину, недосягнення віку, з якого можлива кримінальна відповідальність.

Nereабілітуючі підстави, – це ті, що звільняють від відповідальності та покарання особу, визнану винною у вчиненні злочину: амністія, закінчення строку давності та всі інші підстави, крім вказаних у п. 1, 2, 5 ч. 1 ст. 6, п. 2 ст. 213 КПК України.

При закритті справи з реабілітуючих підстав має бути відновлено порушені права громадянина, відшкодовано шкоду, заподіяну незаконним затримуванням, застосуванням запобіжних заходів, притягненням як обвинуваченого (ст. 53-1 КПК України). Права громадянина на відшкодування шкоди передбачено ч. 2 ст. 2 Закону України “Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду” від 1 грудня 1994 р. № 266/94-ВР [4]. Положення про застосування цього Закону затверджено наказом Міністерства юстиції, Генеральної прокуратури та Міністерства фінансів України від 4 березня 1996 р. № 6/5/3/41 [5].

Порядок закриття справи передбачено ст. 214 КПК України. Закриваючи справу, слідчий складає мотивовану постанову з додержанням вимог ст. 130, 214 КПК України. У вступній частині постанови зазначаються такі дані:

- місце і час складання;
- особа, яка склала її;
- справу, за якою винесено цю постанову.

В описово-мотивувальній частині зазначаються:

- усі юридично значимі факти й обставини, що встановлені у процесі слідства;
- особливості події злочину або розслідуваного діяння та особа, яка його вчинила;
- кваліфікація або інша юридична оцінка діяння, у зв'язку з яким проводилося розслідування;
- фактичні та юридичні підстави й мотиви закриття справи;
- процесуальні норми права, якими керувався слідчий.

Резолютивна частина постанови має логічно впливати з її описово-мотивувальної частини. Тут мають бути вказані:

- суть прийнятих рішень про закриття справи із зазначенням підстав закриття та відомостей про особу, стосовно якої справа закривається, або відомостей про подію, у зв'язку з якою справу було порушено;
- рішення про подальше перебування речових доказів і майна, на яке накладено арешт;
- рішення про відміну запобіжного заходу;
- рішення про відміну арешту на поштово-телеграфну кореспонденцію;
- рішення про відміну арешту на вклади;
- рішення про повідомлення зацікавлених осіб про закриття справи, про роз'яснення їм права на оскарження прийнятого рішення, а також про роз'яснення права на реабілітацію особи, яку було незаконно притягнуто до відповідальності.

Для закриття справи необхідна згода прокурора, який здійснює нагляд щодо закриття кримінальної справи. Він може відмовити або застосувати іншу підставу для закриття кримінальної справи. Якщо слідчий не згоден і наполягає

на своєму, то він подає заперечення прокурору вищого рівня (ч. 2 ст. 114 КПК України).

Про закриття справи повідомляють: особу, яку було притягнуто до відповідальності, особу, за заявою якої порушено справу, потерпілого, його представника, цивільного позивача – їм надсилається письмове повідомлення або копія постанови. Прокурор, який звертався за наданням згоди до законодавчого органу – Верховної Ради України про притягнення як обвинуваченого, має повідомити цей орган про закриття справи і про підстави її закриття.

Особа, стосовно якої проводилося розслідування, має право оскаржити постанову про закриття кримінальної справи в частині підстав і мотивів закриття. Прокурор не пізніше 30 днів із дня надходження скарги розглядає справу і виносить одне з таких рішень:

- скасовує постанову і відновлює досудове слідство;
- залишає скаргу без задоволення.

Про прийняте рішення прокурор повідомляє особу, яка подала скаргу (ст. 215 КПК України). При відмові прокурора, особа, інтересів якої стосується постанова про закриття, протягом семи днів із дня отримання повідомлення прокурора, має право оскаржити її до суду: районного, міського, прирівняного до них органу дізнання, слідчого, прокурора; до районного (міського) суду за місцем розташування органу або особи, яка винесла постанову; вищого органу – обласного, Київського чи Севастопольського міського суду (ст. 236-5 КПК України).

Строк розгляду скарги не більше п'яти днів, при складності – десять днів із дня надходження справи, витребуваної суддею з органу розслідування.

Про день і час розгляду повідомляють особу, яка подала скаргу та має право брати участь у засіданні і висловлювати свої доводи. Суддя, керуючись ст. 213, 214 КПК України, виносить постанову про залишення скарги без задоволення або про скасування постанови і відновлення слідства із зазначенням обставин, які необхідно з'ясувати під час слідства.

Копії вручаються особі, яка прийняла рішення про закриття справи, особі, яка подала скаргу, а також прокурору, який відмовив у поновленні досудового слідства або дізнання.

Розглянемо більш детально реабілітуючі підстави закриття кримінальної справи.

Термін “реабілітація” походить від латинського слова “rehabilitatio” – відновлення. У “Юридичній енциклопедії” під реабілітацією розуміється поновлення у правах осіб, кримінальної або адміністративної відповідальності [6, с. 244].

В українському кримінально-процесуальному законодавстві виокремлюють такі реабілітуючі підстави закриття кримінальних справ на досудовому слідстві:

- 1) за відсутністю події злочину (п. 1 ч. 1 ст. 6 КПК України);
- 2) за відсутністю в діянні складу злочину (п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК України);
- 3) недосягнення віку, з якого можлива кримінальна відповідальність (п. 5 ч. 1 ст. 6 КПК України);

4) при недоведеності участі обвинуваченого у вчиненні злочину, якщо вичерпано всі можливості для збирання додаткових доказів (п. 2 ст. 213 КПК України).

З якою метою законодавець диференціює ці підстави? Адже при використанні будь-якого з них юридичний результат розслідування один – припинення кримінального переслідування обвинуваченого, зняття з нього звинувачення. Річ у тім, що вибір підстави для закриття кримінальної справи впливає і на дотримання прав та законних інтересів громадян, і на можливі цивільно-правові наслідки.

Так, відсутність у діянні складу злочину не перешкоджає задоволенню можливого з боку потерпілого цивільного позову до реабілітованого про відшкодування морального і матеріального збитку.

Закриття кримінальної справи за відсутністю в діянні складу злочину не виключає дисциплінарної або адміністративної відповідальності.

Водночас відсутність події злочину або недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину унеможлиблює ні задоволення такого позову, ні притягнення до адміністративної або дисциплінарної відповідальності.

Підстава закриття кримінальної справи може впливати і на повноту моральної реабілітації особи, котра притягувалась як обвинувачений.

Таким чином, у кожному разі важлива точність вибору підстави закриття справи. Проте вирішення цього питання зазвичай становить складність тому, що слідчі використовують підстави, які не відповідають ситуації, що склалася у справі. Це зумовлено неоднозначністю трактувань сенсу та змісту реабілітуючих підстав у кримінально-процесуальній науці.

На наш погляд, слідчому доцільно рекомендувати таке розмежування умов застосування реабілітуючих підстав закриття кримінальних справ.

Пункт 1 ч. 1 ст. 6 КПК України слід застосовувати у випадках, коли достовірно доведено відсутність події злочину (наприклад, особа, яка вважалася вбитою, виявилася живою тощо).

Пункт 2 ч. 1 ст. 6 КПК України застосовується, коли діяння мало місце, але кримінальним законом не визнається злочинним, а також коли скоєне формально містить ознаки злочину, але через малозначність не становить суспільної небезпеки; відсутні передбачені законом підстави для визнання наявності складу злочину (наприклад, повторність правопорушення); є обставини, що виключають злочинність діяння (розділ 8 Загальної частини Кримінального кодексу України).

Слід враховувати, що якщо закриття кримінальної справи за п. 1 ч. 1 ст. 6 та п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК України можливе як до пред'явлення обвинувачення, так і після цього, то застосування п. 2 ст. 213 КПК України можливе тільки після пред'явлення обвинувачення.

Якщо при застосуванні перших двох підстав кримінальна справа закривається повністю, то закриття кримінальної справи за п. 2 ст. 213 КПК України, як правило, має відбуватися лише щодо конкретного обвинуваченого. Загалом, кримінальна справа при цьому не закривається: якщо подію злочину встановлено, то вона має розслідуватися до тих пір, поки не буде встановлено особу, яка підлягає притягненню до кримінальної відповідальності. Якщо надалі, незважаючи на виконання всіх слідчих дій, таку особу не буде встановлено, то досудове слідство має бути зупинено за п. 3 ст. 206 КПК України.

Однак і після цього слідчий зобов'язаний уживати як безпосередньо, так і через органи дізнання заходи щодо встановлення особи, яка підлягає притягненню як обвинувачуваний (ст. 209 КПК України).

Серйозною проблемою на практиці є закриття кримінальної справи в разі, коли обвинувачення пред'явлено, але потім слідчий дійшов висновку, що версія про винність цієї особи помилкова. У такому разі жодне з наявних у законі реабілітуючих підстав не відповідає ситуації, що склалася.

Якщо непричетність обвинуваченого до вчинення злочину доведено, то слідчий опиняється у складному становищі. З одного боку, він зобов'язаний:

по-перше, у постанові про закриття кримінальної справи вказати підстави закриття;

по-друге, письмово повідомити особу, притягнуту як обвинуваченого, потерпілого, а також особу чи установу, за заявами яких справу було порушено, про закриття і про підстави закриття кримінальної справи.

Отже, він зобов'язаний зробити вибір з чотирьох наявних у законі реабілітуючих підстав закриття кримінальної справи. Але цей вибір буде свідомо неадекватним.

Використовувати таку підставу закриття кримінальної справи, як недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину (п. 2 ст. 213 КПК України), не логічно. Ця підстава передбачає досягнення ймовірного знання про участь обвинуваченого у вчиненні злочину, але, наприклад, доведене алібі підтверджує, що він не брав участі в ньому. Дійсно, вже сам термін “недоведеність” породжує сумніви щодо невинуватості особи, яку реабілітують. Отже, якщо органи досудового слідства не довели участі певної особи у вчиненні злочину, то це означає, що вони недостатньо працювали і дали можливість злочинцю unikнути відповідальності. Так, А. Ф. Коні зазначав, що закриття слідства залишає в суспільстві все ж таки тяжке для звільняємої від кримінального переслідування особи спогад, моральна шкода якого може бути незліченною [7, с. 100–101]. У спеціальній літературі звертається увага на невдалість та двозначність формулювання такого поняття, як “недоведеність”. Відомі випадки, коли особу помилково притягували до кримінальної відповідальності, таким чином уже реабілітованій особі заподіювали не лише моральну шкоду, а й відмовляли у відновленні на роботі, призначенні на відповідальну посаду тощо.

Застосування п. 1 ч. 1 ст. 6 КПК України означає заперечення самої події злочину, що не викликає сумнівів. За цією підставою справу слід закривати не лише стосовно конкретної особи, а й цілком, що суперечить інтересам суспільства, яке зацікавлено в розкритті злочину і викритті злочинця, а також самого потерпілого.

У п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК України за змістом закону йдеться про діяння, яке так чи інакше пов'язане з передбачуваним злочином, тобто про діяння особи, яка так чи інакше причетна до розслідуваних подій.

Якщо ж в особи є алібі, то вона, як правило, зовсім не причетна. Крім того, у цьому разі справу теж передчасно закривають повністю, злочин залишається нерозкритим, а особа, яка підлягає притягненню до кримінальної відповідальності, – невідновленою.

Водночас постанову про закриття кримінальної справи може бути оскаржено прокурору у встановленому у ст. 215 КПК України порядку. Постанову слідчого про закриття справи може бути оскаржено прокуророві в семиденний

строк з дня одержання письмового повідомлення або копії постанови про закриття кримінальної справи.

Особа, стосовно якої проводилося слідство, має право оскаржити цю постанову в частині, що стосується підстав і мотивів закриття справи.

У разі закриття справи через смерть обвинуваченого близькі родичі та громадські організації вправі з метою реабілітації померлого просити про доведення досудового слідства до кінця.

У разі оскарження постанови слідчого про закриття справи прокурор знайомиться із справою і не пізніше тридцяти днів з дня надходження скарги скасовує постанову про закриття справи й відновлює досудове слідство або залишає скаргу без задоволення, про що повідомляє особі, яка подавала скаргу [8, с. 489]. Оскаржити її може як потерпілий, так й особа, яку було притягнуто як обвинуваченого, причому не тільки постанову загалом, а й підставу закриття. Потерпілого може не влаштувати, наприклад, рішення слідчого про відсутність самої події злочину, яка все ж таки мала місце, чи про відсутність у діянні складу злочину, що явно присутній. Адже такі висновки у кримінальній справі викликають сумнів щодо достовірності показань потерпілого. Особу ж, яку притягнуто як обвинуваченого і якій вдалося вірогідно довести своє алібі, навряд чи влаштує посилення слідчого на недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину, передусім, якщо висунуте звинувачення вплинуло на ділову або моральну репутацію людини.

Рішенням цієї проблеми могла б бути заміна п. 2 ст. 213

КПК України такою реабілітуючою підставою закриття кримінальної справи відносно обвинуваченого: “якщо обвинувачена особа не причетна до вчинення злочину”. Використання на практиці такої підстави сприяло б і своєчасному виявленню, попередженню і розкриттю злочинів.

Насамперед підкреслимо, що підстава для закриття кримінальної справи, яка реабілітує особу повністю, знімає з неї обвинувачення і будь-які підозри. Відповідно до презумпції невинуватості, якщо не доведено вину особи, вона вважається невинуватою з усіма правовими й моральними наслідками. У кримінально-процесуальній теорії міцно утвердилося положення, що недоведена вина за своєю юридичною значимістю та правовими наслідками рівнозначна доведеній невинуватості [1, с. 173].

Отже, закриття кримінальної справи за цією підставою означає повну й безумовну реабілітацію особи, яку було притягнуто до кримінальної відповідальності, тому що обвинувачення її у вчиненні злочину залишилося слідчими органами недоведеним.

Цією процесуальною підставою закриття кримінальної справи охоплюються випадки як недостатності доказів причетності особи до вчинення злочину, так і випадки, коли достовірно встановлено вчинення злочину іншою особою. Необхідною умовою для закриття кримінальної справи за п. 2 ст. 213 КПК України є вичерпність можливостей слідства для збирання додаткових доказів у цій кримінальній справі стосовно обвинуваченого. М. С. Строгович зазначав, що при оцінці доказів головне значення має не їх кількість, а їх якість, переконливість та достовірність. Адже існують кримінальні справи, за якими проти обвинуваченого збирається значна кількість доказів, що створюють видимість їх переконливості, а при ретельному дослідженні виявляється, що, зважаючи на випадання з цієї групи доказів тільки одного доказу, весь ланцюг руйнувався, а з ним руйнувалося і звинувачення [9, с. 101]. Закриття кримінальної справи за п. 2 ст. 213 КПК України завжди означає, що обвинувачений не вчиняв тих дій, що ставилися йому в провину; воно має однозначно свідчити про непричетність особи до вчинення злочину.

Підстави для закриття кримінальної справи, які називають “реабілітуючими”, А. Я. Дубинський називав “підставами, які констатують, що злочин не було вчинено або ця особа не вчиняла злочину”. Він виділяв конкретні випадки, які можна віднести до таких підстав закриття кримінальної справи:

- не було події, для розслідування якої порушено кримінальну справу;
- точно не встановлено, чи мала місце ця подія (чи є ця подія злочином);
- подія мала місце, але не була наслідком діяння будь-якої людини й тому не є злочином;
- подія мала місце, була наслідком діяння певної особи, але не є злочином у зв'язку з відсутністю його ознак;
- подія мала місце і є злочином, але особа, про кримінальну відповідальність якої вирішується питання, не причетна до цієї події;

злочин мав місце, але відсутні достатні докази того, що його вчинила конкретна особа (або того, що ця особа спільно з іншою брала участь у вчиненні цього злочину) [10, с. 65–66].

У Проекті КПК України (реєстраційний № 1233) від 13 грудня 2007 р. порядок припинення кримінального переслідування за реабілітуючими підставами регламентується ст. 169. Зокрема, ця норма присвячена припиненню кримінального переслідування за відсутністю події чи складу злочину і викладена в такій редакції:

“Стаття 169. Припинення кримінального переслідування за відсутністю події чи складу злочину.

1. Провадження в кримінальній справі не може бути порушено, а порушене провадження у справі підлягає закриттю:

- 1) за відсутністю події злочину;
- 2) за відсутністю в діянні складу злочину.

2. При недоведеності участі підозрюваного чи обвинуваченого у вчиненні злочину, якщо вичерпані всі можливості доказування, порушене стосовно нього провадження у справі підлягає закриттю на підставі пункту 2 частини першої цієї статті.

3. Суд закриває провадження в кримінальній справі в разі відмови прокурора від обвинувачення в порядку, передбаченому частиною другою статті 342 цього Кодексу, за умови, що потерпілий чи його представник не вимагає продовження розгляду справи і не підтримує обвинувачення, а також у разі відмови потерпілого від обвинувачення у справі приватного обвинувачення, за винятком випадків, передбачених частиною четвертою статті 166 цього Кодексу.

4. За відсутністю події чи складу злочину провадження в кримінальній справі закривається постановою прокурора, судді, ухвалою суду” [11].

У практичній діяльності слідчі не завжди чітко проводили розмежування реабілітуючих підстав до закриття кримінальної справи. Іноді, в аналогічних випадках, одні слідчі закривають справу за відсутністю події злочину, інші за відсутністю в діянні складу злочину.

Відсутність у діянні складу злочину як підстава до закриття кримінальної справи на практиці застосовується в тих випадках, коли встановлено, що подія, у зв'язку з якою порушено справу, мала місце, була наслідком дії конкретної особи, але це діяння не є злочином у зв'язку з відсутністю його ознак.

На нашу думку, розмежування випадків закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину та відсутністю в діянні складу злочину передбачає, деякою мірою, умовний характер.

Слід звернути увагу на ту обставину, що в п. 1 ч. 1 ст. 6

КПК України та в ч. 1 ст. 169 вищезазначеного Проекту йдеться про відсутність події злочину, а не події взагалі. Тому можна дійти висновку, що передбачаються всі випадки, коли не було вчинено злочин. Про те, що не було вчинено злочин, має йтися і тоді, коли встановлено, що особа вчинила певне діяння, яке не можна вважати злочином у зв'язку з відсутністю сукупності елементів його складу або інших вказаних у законі умов.

Таким чином, у випадках, передбачених п. 1, 2, 5 ч. 1 ст. 6

КПК України та п. 1, 2 ч. 1 ст. 169 Проекту КПК України, йдеться про одну підставу до закриття кримінальної справи, яку законодавець уважав за потрібне конкретизувати.

Пунктом 2 ст. 213 чинного КПК України передбачено четверту реабілітуючу підставу до закриття кримінальної справи – недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину.

За цією підставою, як правило, закривається кримінальне переслідування щодо окремих осіб, коли встановлено, що злочин було вчинено, конкретну особу притягнуто у справі як обвинуваченого, доказів учинення злочину цією особою зібрано недостатньо, а можливості зібрати додаткові докази остаточно вичерпано. На практиці іноді в таких випадках повністю закривають кримінальну справу.

Нове вирішення цього питання пропонується в ч. 2 ст. 169

вищевказаного Проекту, а саме: “При недоведеності участі підозрюваного чи обвинуваченого у вчиненні злочину, якщо вичерпано всі можливості доказування, порушене стосовно нього провадження у справі підлягає закриттю на підставі пункту 2 частини першої цієї статті” [11].

Така новела, на наш погляд, є доречною. Адже застосування цієї підстави до закриття кримінальної справи не викликає сумнів стосовно фактичної невинуватості особи.

Так, М. В. Савицький зазначав: “Якщо участь обвинуваченого у вчиненні злочину не доведено – це означає, що зібрано мало, можливо, дуже мало доказів, але деякі докази все таки є. Термін “недоведено” можна тлумачити по-різному, у тому числі як “недоведено повністю”. Звідси можна зробити висновок, що деякою мірою участь обвинуваченого у вчиненні злочину доведено, але слідство, напевно, не змогло повністю довести його винуватість, і тому вимушено було справу закрити” [12, с. 47–50].

Термін “недоведеність”, як правило, незрозумілий для особи стосовно якої закривають справу, а також для її близьких, тому на практиці трапляються випадки звернення громадян до органів розслідування з вимогою про перегляд підстави для закриття кримінальної справи.

Отже, на нашу думку, ч. 1 ст. 169 Проекту необхідно викласти в такій редакції:

“Проведення у кримінальній справі не може бути порушено, а порушена кримінальна справа підлягає закриттю:

якщо не було вчинено злочин;

якщо особа не причетна до вчинення злочину”.

Підставу, вказану в п. 1 названої статті, у запропонованій нами редакції Проекту статті слід застосовувати у випадках, якщо:

не було події злочину, для розслідування якої порушено справу;

не встановлено напевно, чи мала місце подія, для розслідування якої порушено справу;

не встановлено напевно, чи є злочином подія, для розслідування якої порушено справу;

подія мала місце, але не була наслідком діяння будь-якої особи, а тому не є злочином;

подія мала місце, є наслідком діяння конкретної особи, але не є злочином у зв'язку з відсутністю необхідних його ознак.

У випадках, передбачених п. 2 цієї ж статті в запропонованій нами редакції, слід закривати кримінальне переслідування відносно конкретної особи, а справа підлягає зупиненню у зв'язку з невстановленням особи, яка вчинила злочин. Цю підставу необхідно застосовувати, якщо подія злочину мала місце, але особа, відносно якої вирішується питання про причетність до вчинення злочину, не причетна до цієї події; злочин мав місце, але відсутні докази того, що його вчинено цією особою.

Загальне й визначальне для всіх зазначених випадків закриття кримінальних справ з названих підстав – це повне й беззастережне визнання особи невинуватою у вчиненні злочину. Тому важливо, щоб сутність цього процесуального рішення була зрозуміла не лише самому слідчому та іншим суб'єктам кримінально-процесуальної діяльності, а й громадськості та будь-якому пересічному громадянину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса / Михаил Соломонович Строгович. – М. : Наука, 1970. – Т. 2. – 516 с.
2. Дубинский А. Я. Основания к прекращению уголовного дела в стадии предварительного расследования / Анатолий Яковлевич Дубинский. – К., 1973. – 132 с.
3. Михеєнко М. М. Кримінальний процес України : [підруч.] / Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. – К. : Либідь, 1992. – 431 с.
4. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду : Закон України від 1 груд. 1994 р. № 266/94-ВР / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=266%2F94-%E2%F0>.
5. Наказ Міністерства юстиції, Генеральної прокуратури та Міністерства фінансів України від 4 берез. 1996 р. № 6/5/3/41 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0106-96>.
6. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемчушенко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – 733 с.
7. Кони А. Ф. Отцы и дети судебной реформы / Анатолий Фёдорович Кони. – СПб., 1914. – 354 с.
8. Кримінально-процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. Т. Маляренка, Ю. П. Аленніна. – Х. : ТОВ “Одіссей”, 2008. – 944 с.
9. Строгович М. С. Право обвиняемого на защиту и презумпция невиновности / Михаил Соломонович Строгович. – М. : Наука, 1984. – 143 с.
10. Дубинский А. Я. Прекращение уголовного дела в стадии предварительного расследования / Анатолий Яковлевич Дубинский – К., 1975. – 132 с.
11. Проект Кримінально-процесуального кодексу України, реєстр. № 1233 від 17 груд. 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc_1?id=&pf3511=31115.
12. Савицкий В. М. По поводу уголовно-процессуальных гарантий прав невиновного на реабилитацию / В. М. Савицкий // Советское государство и право. – 1965. – № 9. – С. 47–50.